

ФОРМУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО НАСІННЕВОГО РИНКУ: УСПІХИ ТА ПРОБЛЕМИ

В умовах входження України до ринкових систем європейського та світового співтовариства виникає потреба в підвищенні конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської галузі, а саме зростання валового виробництва якісної продукції з одночасним підвищенням її рентабельності [1]. В даній ситуації закономірно, що така інтенсифікація потребує не лише зростання посівних площ вирощування та забезпечення основними засобами виробництва, а й наявність високоякісного насіння та садивного матеріалу вітчизняної та іноземної селекції [2].

Ринок насіння європейських держав оцінюється у більш ніж 5 млрд доларів США, що становить 21% світового ринку. Франція, Нідерланди, Данія і Німеччина є провідними експортерами насіння, при цьому більш ніж чверту частину займають французькі виробники. Досліджено, що ринок посівного матеріалу зернових культур складає лише 3% від загальної світової торгівлі насінням і садивним матеріалом. Набагато більші обсяги мають такі культури, як картопля – 9%, цукровий буряк – 8%, які також поширені в Україні [3].

Організаційні системи виробництва, сертифікації та маркетингу насіння в різних країнах Європейського Союзу регулює законодавство, виписане відповідно до директив ЄС. Головною ідеєю в них виступає сертифікація насіння, а попередньою умовою залишається включення сорту до Національного реєстру сортів. Сорти реєструються на основі досліджень щодо відмінності, однорідності та стабільності, а також господарських показників для важливих культур. Проте, реєстрація сорту ще не означає його вихід на ринок. Успіху можна очікувати лише в разі занесення сорту до Списку Рекомендованих Сортів, який кожна країна формує за результатами післяреєстраційних випробувань. Наприклад, у Великобританії в 2012 р. було зареєстровано 90 сортів пшениці озимої, а 87% площ, на яких вирощували посівний матеріал, займали 11 сортів зі згаданого Списку.

У країнах ЄС немає прямого державного фінансування селекції та насінництва. Втім, з цього правила є чимало винятків. Так, дотується селекція та насінництво трав, зернобобових, льону, рису та полби. Правила фінансової підтримки регулюється директивою ЄС №154/2002 від 21 січня 2002 р. Додатковим джерелом фінансування насінництва є також плата за використання власного посівного матеріалу. Величина цього мита складає 50% нормальної ставки, що сплачують насінневі компанії.

В Європі завдяки ефективній системі платежів за використання сорту, а також через незрівнянно більші масштаби виробництва посівного матеріалу, відбувається самофінансування селекції. Як правило оплата роялті входить у вартість насіння. Ставки залежать від сорту рослин, у цілому, вони значно вищі, ніж в Україні.

Останніми роками спостерігається значне зростання попиту на насіння люпину для виробничих сівозмін. Це результат введених обмежень на використання мінеральних добрив. Зростає він і на насіння для органічного землеробства, хоча ціни на нього в 3–4 рази вищі, ніж на звичайне насіння. З цією метою розроблено та опубліковано каталог, до якого внесено понад 700 сортів, придатних для екологічного рослинництва.

Сертифікований посівний матеріал – це нові сорти рослин, які мають не лише кращу якість, але також і підвищену стійкість проти хвороб і змін клімату. Дослідження показують, що головна загроза для насіннєвих компаній є нелегальний обіг насіння та замала обізнаність фермерів про переваги сертифікованого зерна. Наприклад, «сірий» ринок насіння в Польщі, де практикують тіньові сплати роялті за використання інтелектуальної власності без відповідних відрахувань до державного бюджету країни, оцінюється сьогодні приблизно в 20%. Тому втрати його сягають 120 млн злотих за рік [4, 5].

В Україні частка сертифікованого насіння становить 5–8%. Це значною мірою імпортоване насіння. А відсоток використання власного посівного матеріалу дуже високий, адже малі та середні господарства користуються переважно не сертифікованим насінням. Тому, тільки використовуючи високоякісний сертифікований посівний матеріал, Україна має шанс конкурувати на глобальному продовольчому ринку поряд з країнами Європейського Союзу.

Список використаної літератури

1. Про схвалення Концепції національних сортових рослинних ресурсів на 2006–2011 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 2 серп. 2005 р. № 302 // Офіційний вісник України. – 2005. – № 31. – ст. 1877.
2. Про приєднання до Міжнародної конвенції по охороні нових сортів рослин : Закон України, від 2 черв. 1995 р. № 209 / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради. – 1995. – № 22. – ст. 168.
3. Tadeusz Oleksiak, Instytut Hodowli i Aklimatyzacji Roslin w Radzikowie / Rynek nasienny w panstwach Unii // Nauka. Doradztwo. Praktyka / Wies gulra Warszawa : Lipiec-wrzesien, 2013. – no 3 (176).
4. Gatunki, ktorych odmiany wpisane sa do krajowego rejestru (KR) [Електронний ресурс]. – Centralny osrodek badania odmian roslin uprawnych. – Режим доступу : http://www.coboru.pl/polska/Rejestr/gat_w_rej.aspx.
5. Про насіння та садивний матеріал : Закон України, від 26 грудня 2002 р. № 411–IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003 р. – № 13. – ст. 92 зі змінами від 2 жовтня 2012 р. № 5397–VI.